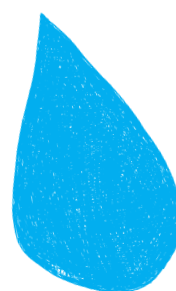
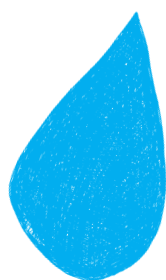
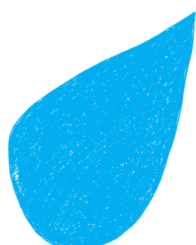
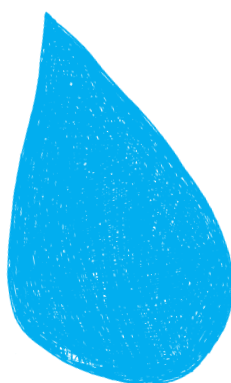
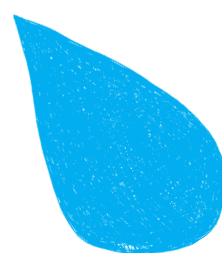
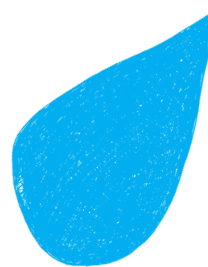
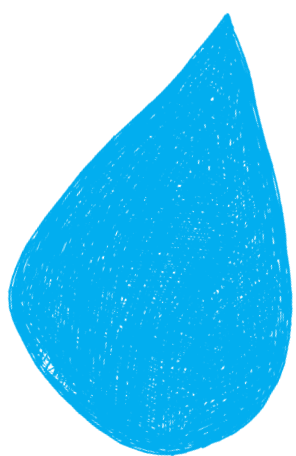


Plou
a botes i
barrals

LA GUIA
DIDÀCTICA

MERCÈ UBACH

Publicacions de l'Abadia
de Montserrat



GENIAL!, MANUAL D'ÚS I AMPLIACIÓ DE CONTINGUTS

La situació de partida

Diuen que la llengua catalana té una mala salut de ferro. En el pol negatiu d'aquest oxímoron hi ha una situació que és difícil d'amagar sota la catifa: en l'aspecte **quantitatiu**, en termes d'ús, les dades sociolingüístiques no permeten ser gaire optimistes, ni tan sols maquillades. N'hi ha prou d'acostar-se al pati de qualsevol escola i veure què parlen els nois entre ells, sobretot als grans conglomerats urbans. En l'aspecte **qualitatiu**, l'estat de la llengua no és gaire millor: el català és un idioma fortament interferit per la llengua dominant, de la qual cada cop copiem més estructures (sintàctiques, morfosintàctiques) i fins i tot la fraseologia i els refranys. És el que té la **diglòssia**¹, que sovint els usuaris de la llengua de sota es limiten a traduir-se ells mateixos des de l'altra, la de sobre. I ara que els catalans monolingües han desaparegut de la faç de la Terra, la genuïtat esdevé una aspiració tan vana com arriscada.

Uf, però... segur? No havíem quedat que el català gaudia d'una (mala) salut de ferro? Buscant-la, sempre trobarem alguna dada per a l'optimisme: tenim una escola catalana, almenys fins a nova ordre; una literatura amb autors de primera magnitud, en qui els parlants fariem bé d'intentar emmirallar-nos... I un símptoma d'amor molt agradable: la llengua no deixa mai de despertar debats apassionats, entre experts i profans. Segur que recordeu el més recent, que encara cueja...

OS ÓS
MORA MÓRA

Una resposta

Vet aquí descrit grosso modo el context on neix la col·lecció que us proposem, «Genial!». Els dos bessons Eugènia i Marçal (que sumats queden **genial**) inauguren un nou gènere literari infantil, si ens permeteu la llicència poètica: **el conte lingüístic**.

¹ Segons la defineix el DIEC2: **diglòssia**: Situació sociolingüística en què dos idiomes o parlars són usats amb valor social diferent: l'un és usat per a funcions formals, generalment en l'ús escrit, enfront de l'altre, que és usat per a funcions informals, bàsicament orals.

–Com diu?

–Què mana?

–Sí, un conte lingüístic és aquell en què la llengua té rang no només de vehicle de la comunicació sinó també de protagonista, objecte i subjecte del relat.

Sembla que la fraseologia (el conjunt de maneres de dir característiques d'un idioma) és el primer que una llengua amenaçada perd, en favor de solucions equivalents però d'una altra llengua, amb què substitueix les pròpies, o bé de fórmules planes, sense sabor. Quan davant d'un fet que causa admiració i estupor un català diu que «no té desperdici» (calc del castellà) o bé «això és increïble» (expressió neutra, sense vivor), probablement és perquè ignora o ha oblidat que podria dir: **n'hi ha per llogar-hi cadires o n'hi ha per sucar-hi pa.**

Per acabar-ho d'adobar, en l'àmbit de l'ensenyament escolar de la llengua, ens trobem que modismes, frases fetes, refranys, dites i girs idiomàtics sovint passen de llarg de les aules perquè són un camp que costa de sistematitzar i reduir a regles. El resultat és que de generació en generació anem perdent riquesa lingüística a cabassos. O, dit d'una altra manera, **perdem un llençol a cada bugada!**

Però no tot està perdut. Podem trobar reunits, ben lligats i a dins del sac, un gran nombre d'aquests tresors en obres de referència com ara el *Refranyer català comentat*, de Joan Amades; el *Diccionari de sinònims de frases fetes*, de Maria Teresa Espinal; el *Diccionari de frases fetes* de Joan Abril Español, etc.

Escriptors com Mercè Rodoreda o Enric Gomà s'asseuen al sofà amb un diccionari a la mà i... es posen a llegir-lo pàgina rere pàgina com si es tractés d'un recull de contes. Segur que ells en treuen profit, però no volem pas això per al nostre públic escolar, oi? Tranquils, que els bessons Geni & Al venen al rescat.

Què és la col·lecció i què no és

- Els títols de «Genial!» no són **llibres de text**.
- Els títols de «Genial!» no són **àlbums il·lustrats**, amb un conte amb plantejament, nus i desenllaç. El contingut argumental de cada títol varia, però, com en les sit com, tenen en comú els protagonistes, que trobem en diferents moments de la seva vida quotidiana (**Plou a bots i barrals**, **Com tres i dos fan cinc**), o en un espai narratiu sense marc, talment un somni inspirat per Gianni Rodari (*Quatre ulls sense ulleres*).

Són un **híbrid**, un **2 en 1**, un caramel medicinal: un conte embolicat en un quadern. Aquest consta de dos apartats d'activitats i d'un glossari final,

que recull les expressions apreses. Per a major comoditat de consulta, algunes de les expressions també figuren en una nota amb asterisc, a la pàgina on surten, quan hem cregut que eren útils per als alumnes menys destres.






Públic objectiu: infants a partir de cicle mitjà de primària.

Aquesta guia

En la present **guia** oferim d'una banda unes propostes de joc («Jocs») i, d'altra banda, provatures més convencionals («Amb el quadern a la mà»), que amplien el que el llibre ja enceta o promet. D'altra banda, en un tercer apartat («El perquè de jugar amb les paraules») fem explícit el que pretenem aconseguir amb les activitats incloses a cada llibre de la col·lecció.

Un consell: els referents d'aula

Amb independència que poseu en pràctica a classe una part o tots els jocs i activitats suggerits, el que és important és que el conjunt dels alumnes retengui les expressions de cada llibre i les vagi incorporant amb naturalitat en les seves produccions, tant orals com escrites. Podeu fer-vos un mural en cartolines o imprimir el que us proposem a l'annex 1, per anar-lo emplenant. La idea és tenir-lo penjat en un lloc ben visible.

| | | |
|--|---|--|
|  Quatre ulls sense ulleres |  Plou a bots i barrals |  Com tres i dos fan cinc |
|  les nostres preferides |  les nostres preferides |  les nostres preferides |
|  14 |  15 |  15 |

En l'espai en blanc escriurem les frases fetes i locucions que pensem que podem fer servir més. Per al segon apartat en triem una o dues, les que hagin sortit d'una votació de tota la classe, un cop s'hagi acabat el treball de cada llibre.

JOCS

Juguem a endevinar pel·lícules

En aquest joc de grup, el primer jugador surt al mig de la rotllana i amb mímica intenta representar alguna de les frases fetes del llibre (o unes altres, a criteri del mestre). El següent que para és el jugador que l'hagi encertat, i així successivament. La gràcia és que no ens allunyem gaire de frases fetes recentment apreses o utilitzades, perquè si no costaran d'endevinar.

El telèfon

En aquest joc tradicional, els jugadors es posen en rotllana. El primer jugador es pensa una endevinalla de les que surten al llibre i la diu de pressa i en veu baixa al jugador situat a la seva dreta. La informació va passant fins que torna a ell. És la mateixa frase o ha patit alguna mena de deformació? Com més exacta arribi, major domini i comprensió de l'expressió.

Consell: Abans d'encetar una nova ronda, el mestre aprofita per remarcar l'expressió, en quins casos es diu i amb quin significat.

Busco parella!

En aquest joc es reparteixen els dos grups de targetes entre els alumnes: una meitat conté les expressions i l'altra, el seu significat (ho trobareu a punt per imprimir a l'annex 2). Amb tothom dret, es tracta de buscar la mitja taronja! Amb aquest joc (paradigma de l'aprendre jugant) teniu la festa assegurada.

Dues possibilitats: Si imprimeu els dos blocs sobre papers de diferent color, faciliteu el joc, perquè elimineu la meitat dels jugadors. Si tots els fulls tenen el mateix to, la cosa es complica però s'acaba resolent igual.

| | |
|-----------------------------|-----------------------------------|
| Plou a bots i barrals | Plou amb molta força |
| Són com dues gotes d'aigua | S'assemblen moltíssim |
| Fan com si sentissin ploure | Fan el sord, no fan cas |
| Estan com una tàpia | Estan sords de debò, no hi senten |
| Estan com un llum | Estan una mica sonats, grillats |
| Ploren com una magdalena | Ploren amb molt de sentiment |
| Són negres com la nit | Són molt foscos |
| Tremolen com una fulla | Tremolen moltíssim, potser de por |
| Són tot orelles | Estan molt atents |

Els bessons han vist...

· Dos voluntaris fan de bessons. Trien una expressió o frase feta d'un grup de temàtica i nombre restringits, que la classe ja hagi posat en comú (per exemple, cinc frases fetes en què surtin parts del cos, o les del glossari de *Plou a bots i barrals*).

· Els bessons s'asseguren que en coneixen el significat i els casos en què s'aplica. Els altres els fan preguntes lliurement (*l'hem après en aquest llibre?, hi surten les cames?, o el cap?*), però els bessons només poden respondre SÍ o NO.

Exemple

1. Quedar-se amb un pam de nas.
2. Posar-se les mans el cap.
3. Tocar de peus a terra.
4. Tenir pa a l'ull (NOVA!)
5. Tenir el cap ple de pardals (apresa a *Quatre ulls sense ulleres*).

AMB EL QUADERN A LA MÀ

Frases fetes pel broc gros!

Pas 1. Llegiu aquesta possible continuació del conte. Podeu aprofitar per fer un assaig de lectura en veu alta. (Trieu el grau de dificultat fent servir el text amb les solucions en negreta o no).

L'endemà al matí un sol radiant va despertar els bessons.

–Bon dia, els va dir des del cel, avui us espera l'aventura!

L'Eugènia i en Marçal van entendre de seguida que qui els esperava era la cabra Abracadabra. I el vaixell blanc!

Tot i que feia molt de fred, els bessons tenien moltes ganes d'anar a mar. Van esmorzar ben de pressa i van sortir de casa immediatament. Anant cap al port es van trobar la gallina Carmina, que plorava desesperada, aguantant-se el cap entre les ales.

–Què tens, Carmina? –li va preguntar la Geni, que quan volia era dolcíssima.

–Que la mosca fosca i la formiga volen que juguem a fet i amagar, però a l'hora de la veritat diuen que només s'hi val amagar-se rere un got o un tall de pa amb tomàquet. M'han enganyat! Soc massa grossa, jo, i una ximpleta!

–Doncs quines amigues tan... poc amigues! –va dir l'Al.

L'endemà al matí un sol radiant va despertar els bessons.

–Bon dia, els va dir des del cel, avui us espera l'aventura!

L'Eugènia i en Marçal van entendre **de seguida** que qui els esperava era la cabra Abracadabra. I el vaixell blanc!

Tot i que feia **molt de fred**, els bessons **tenien moltes ganes** d'anar a mar. Van esmorzar **ben de pressa** i van sortir de casa **immediatament**. Anant cap al port es van trobar la gallina Carmina, que plorava **desesperada**, aguantant-se el cap entre les ales.

–Què tens, Carmina? –li va preguntar la Geni, que quan volia era **dolcíssima**.

–Que la mosca fosca i la formiga volen que juguem a fet i amagar, però a l'hora de la veritat diuen que només s'hi val amagar-se rere un got o un tall de pa amb tomàquet. **M'han enganyat!** Soc massa grossa, jo, i una ximpleta!

–Doncs quines amigues **tan... poc amigues!** –va dir l'Al.

Pas 2. Ara, llegiu aquestes expressions. Assegureu-vos que tothom en coneix el significat. I, quan la mestra digui **JA!**, juguem a veure qui és capaç de col·locar-ne en el text com més millor, en substitució de paraules o grups de paraules més «neutres». Si donem poc temps el joc cobra més emoció!

Prendre el pèl

De pa sucat amb oli

Dolç/a com la mel

D'una esgarrapada

Plorar com una magdalena

Fer un fred que pela

En un tres i no res

En un tancar i obrir d'ulls

Morir-se de ganes

Pas 3. Ara, un cop comprovat que les expressions que heu col·locat us encaixen, torneu a llegir el text. D'acord que ara potser n'hem fet un gra massa, però quina de les dues versions us convenç més?

Text a dieta

Llegiu aquesta petita escena i ratlleu amb el llapis tot el que no sigui imprescindible per entendre l'acció bàsica.

La Carmina estava tan enfadada, tant amb les amigues com amb els bessons, que va sortir de l'habitació donant un sec cop de porta. El bec i la cresta li tremolaven de la ràbia que sentia. Indecisa i sense saber què fer, va trucar a les seves germanes, la Carina i la Irina. Volia parlar amb elles per explicar-los que la mosca i la formiga es burlaven d'ella. Però com que no les va trobar, els va deixar un missatge al contestador i acte seguit va llençar el telèfon al mar.

Heu tret molta palla que sobrava o ara queda un text massa esquemàtic? Tot és qüestió d'equilibri!

Aquest és un exercici d'estil. Es tracta d'anar prenent consciència que de vegades quan escrivim, escrivim més del compte perquè estem buscant la idea. En repassar el text, cal eliminar les parts redundants.

SOLUCIÓ:

La Carmina estava tan enfadada, ¹ tant amb les amigues com amb els bessons, ² que va sortir de l'habitació donant un sec cop ³ de porta. El bec i la cresta li tremolaven de la ràbia ⁴ que sentia. Indecisa i sense saber què fer, va trucar a les seves germanes, la Carina i la Irina. Volia parlar amb elles per explicar-los que la mosca i la formiga es burlaven d'ella. Però com que no les ⁵ va trobar, ⁶ Els va deixar un missatge al contestador i acte seguit va llençar el telèfon al mar.

- 1 Ja s'entén amb qui està enfadada, pel fragment anterior.
- 2 No cal, perquè els cops de porta ja solen ser secs.
- 3 Ja se suposa que la ràbia és seva, no del veí!
- 4 Vol dir el mateix que «indecisa».
- 5 Si després diem que els va deixar un missatge ja deduïm que no les va trobar.
- 6 No és imprescindible

L'entrevista

Havíeu pensat mai que llegir és com una conversa lenta? Qui escriu el llibre diu unes coses, i al cap del temps algú les «sent» quan les llegeix. Us proposem que, per respondre al llibre, feu una entrevista a l'autora. Penseu que no podeu preguntar qualsevol cosa. L'entrevista és un gènere periodístic que té les seves regles de joc.

Parts de l'entrevista:

Introducció. Breu presentació de l'entrevistat: qui és, a què es dedica i per què l'entrevistem.

Cos de l'entrevista. Les preguntes, fetes amb un cert ordre. Han de ser clares, directes, suggeridores, i respectuoses.

Tancament: Resum i agraïment.

Pistes: Rellegiu la introducció del conte. Fixeu-vos en la solapa. Si no en teniu prou informació, busqueu a internet a veure què trobeu.

EL PERQUÈ DE JUGAR AMB LES PARAULES

(Pàgina 34 de)

1. Podem donar als alumnes la pista de tants aparells de telecomunicacions com coneguim. I després fer-los reflexionar sobre que la llengua evoluciona. D'aquí a molts anys, potser encara es dirà «estar atent com un controlador aeri», però si aquest ofici ha desaparegut la gent que digui la frase no l'entendrà.

2. Per ajudar els nens a respondre, se'ls pot facilitar un camp semàntic de sons secs (catacrac, patac, clac) i de matèria pètria (sílex, ònix, roc, or, fòssil, mineral) i els adjectius i noms afins (sec, dur, poc, toc). Això sol ja permet moltes combinacions amb al·literacions...

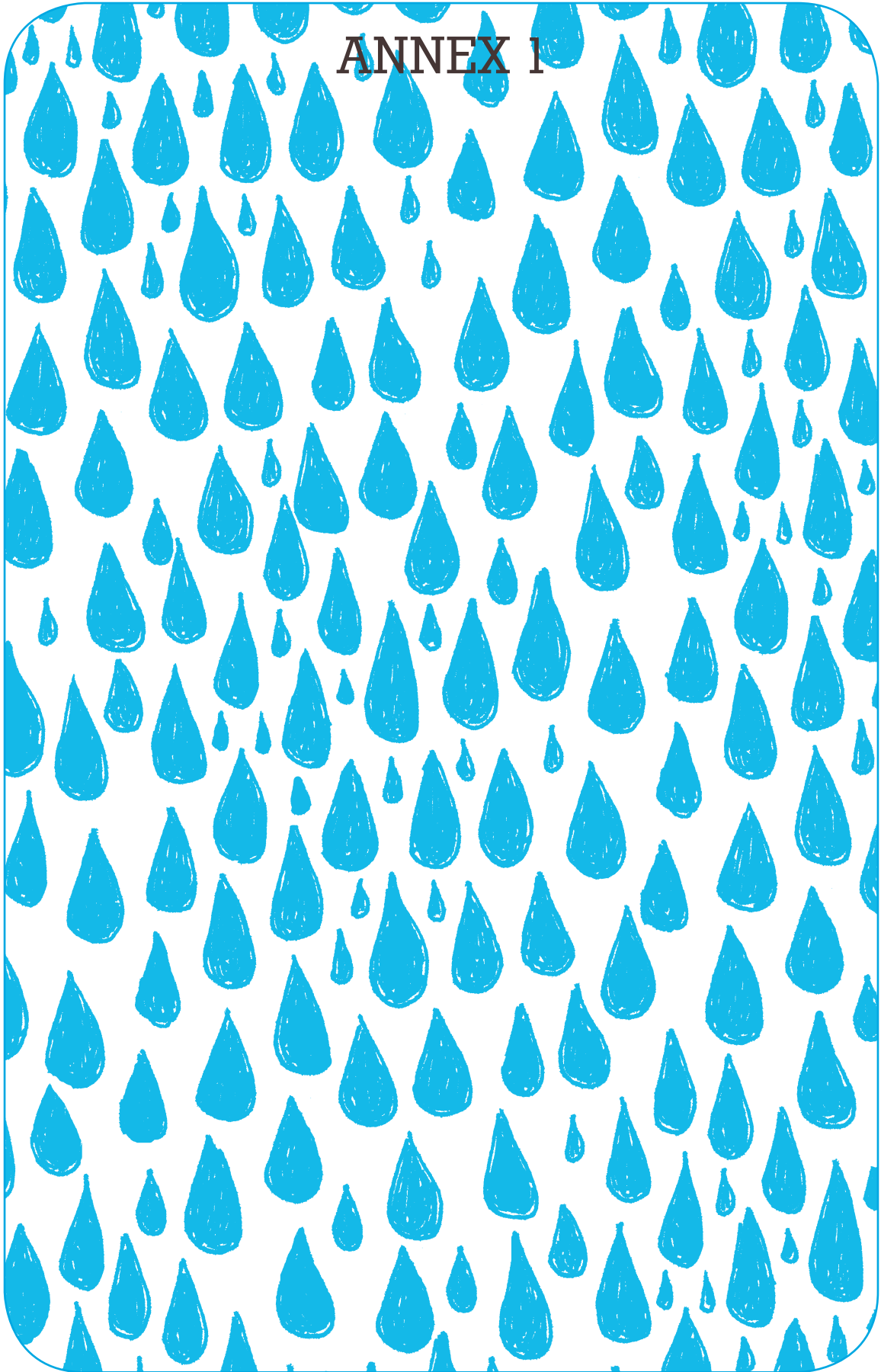
3. Per construir un personatge val la pena saber-ne com més detalls millor, amb independència que a l'hora d'escriure l'autor els faci servir tots o no... Conèixer-lo en tots els detalls li dona versemblança i coherència.

4. Si el diàleg té poques frases, feu-los veure que no han de perdre espai i energia amb frases com «Hola, bon dia» o «Com has dormit?». Aquesta última encara, si serveix perquè l'altre expliqui què ha somiat...

5. Parlar de quin conte conegut els explica la mare pot ser una bona excusa per parlar dels seus llibres preferits. Si llegeixes un conte molts cops i te l'aprens, el dius de memòria o l'expliques a la teva manera? Quin era el teu conte preferit de petit? Que votin entre tots quin conte sentiran els bessons.

6. Dos caps junts sovint pensen millor que un de sol (però potser no sempre). El que és segur és que la suma pensa diferent que tots dos per separat. Aquest exercici és interessant perquè fomenta la capacitat de negociació, permet aprendre de l'altre diferents maneres de seguir el fil d'un pensament. Una altra aportació interessant és que difumina la idea d'autoria.

ANNEX 1





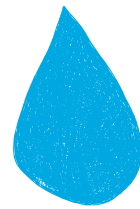
Quatre ulls sense ulleres

Four horizontal blue lines for writing.



les nostres preferides

Two horizontal blue lines for writing.



Plou a bots i barrals

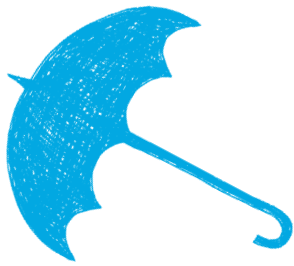
Four horizontal blue lines for writing.



les nostres preferides

Two horizontal blue lines for writing.





Com tres i dos fan cinc



Handwriting practice lines for the first page.

Handwriting practice lines for the second page.



les nostres preferides

Handwriting practice lines for the first page.

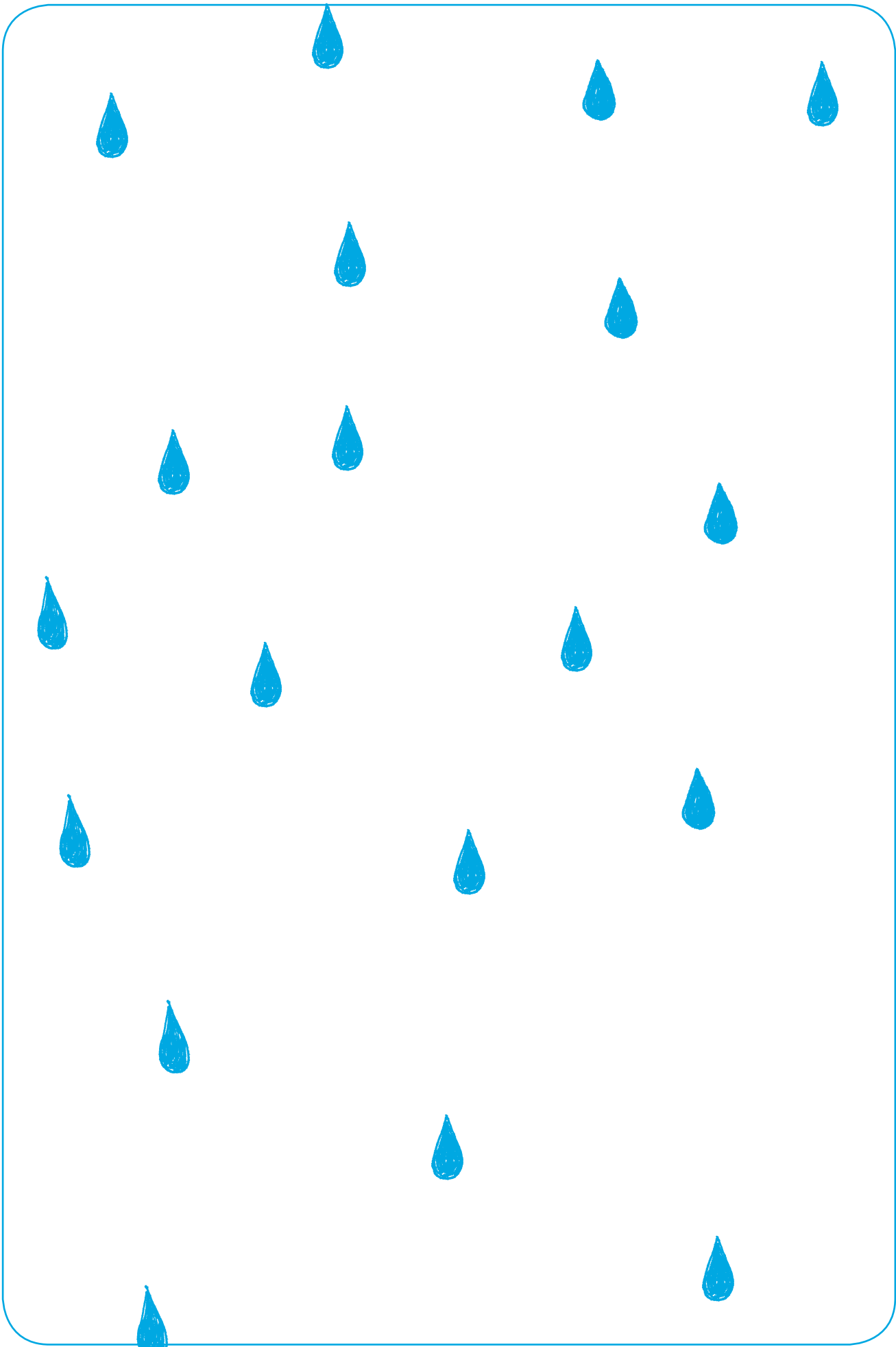
Handwriting practice lines for the second page.



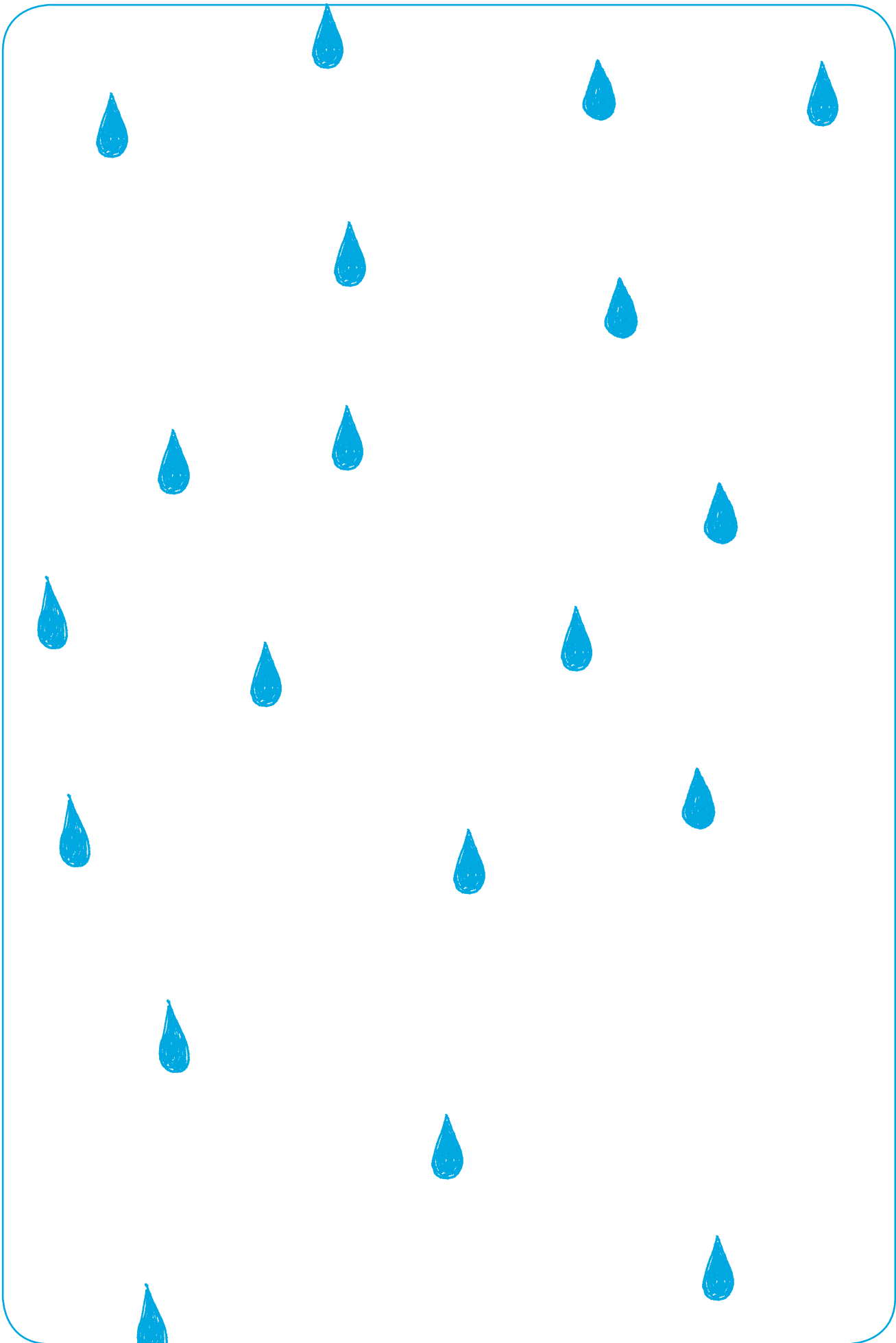
ANNEX 2



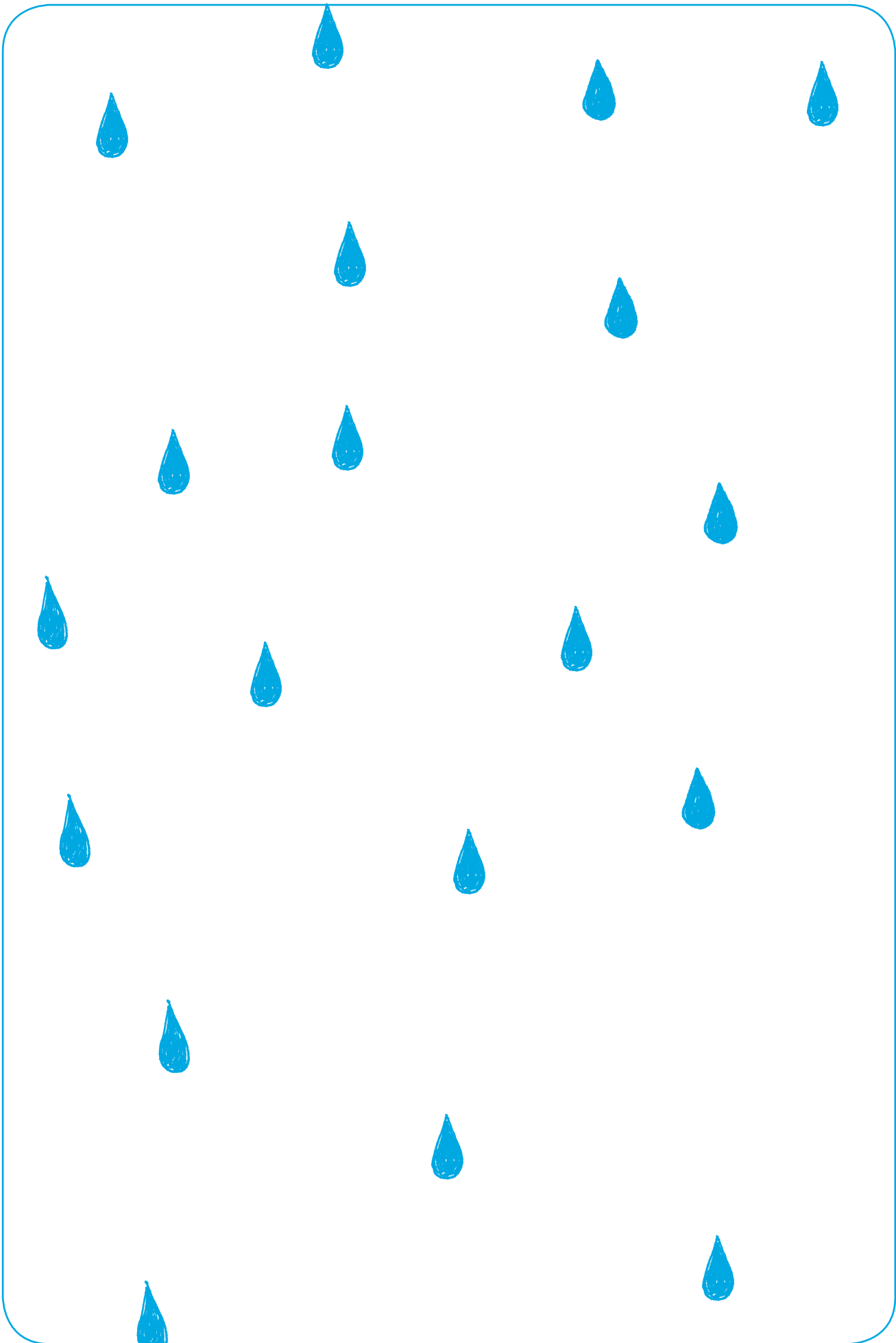
Plou α bots i barrals



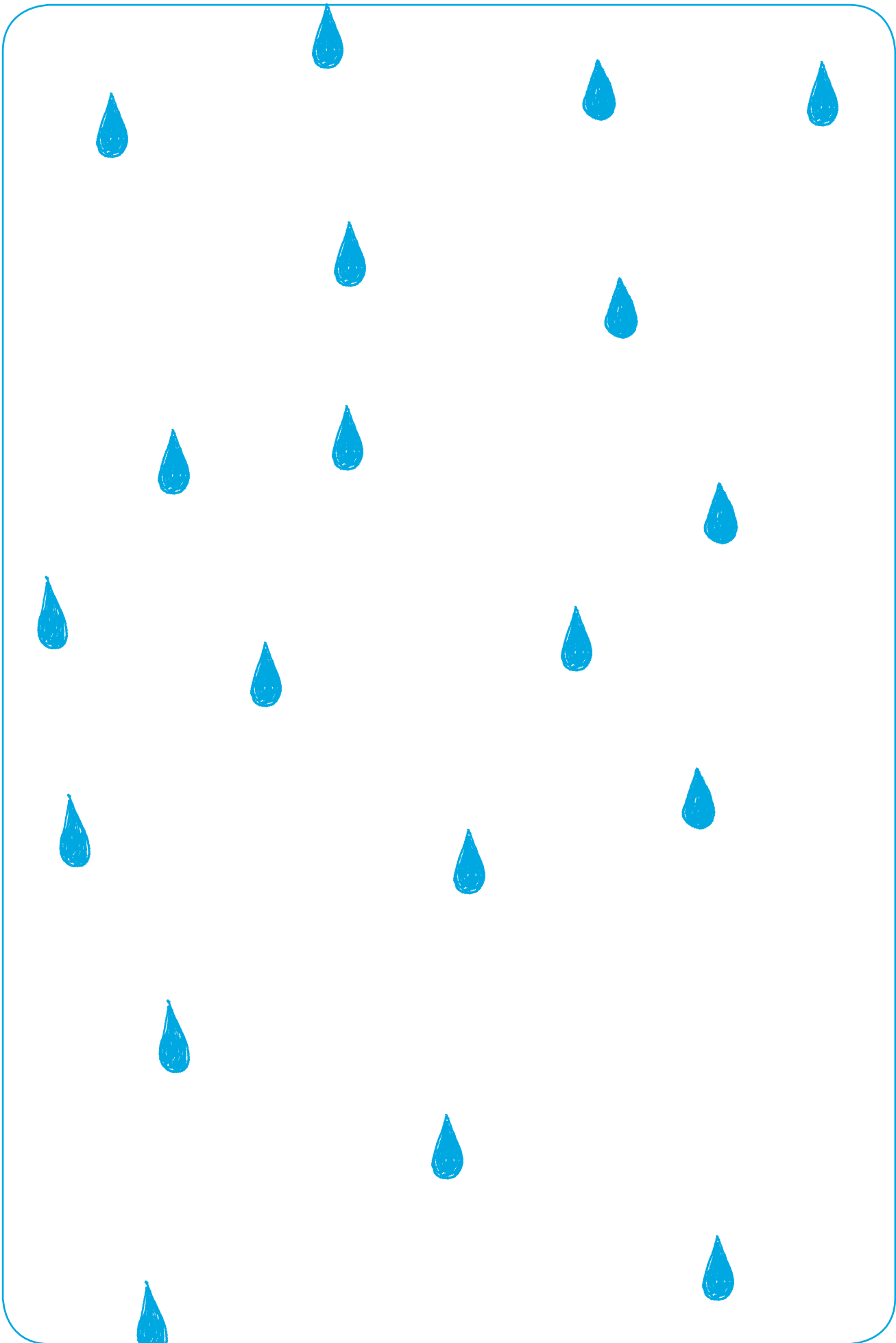
Plou amb molta força



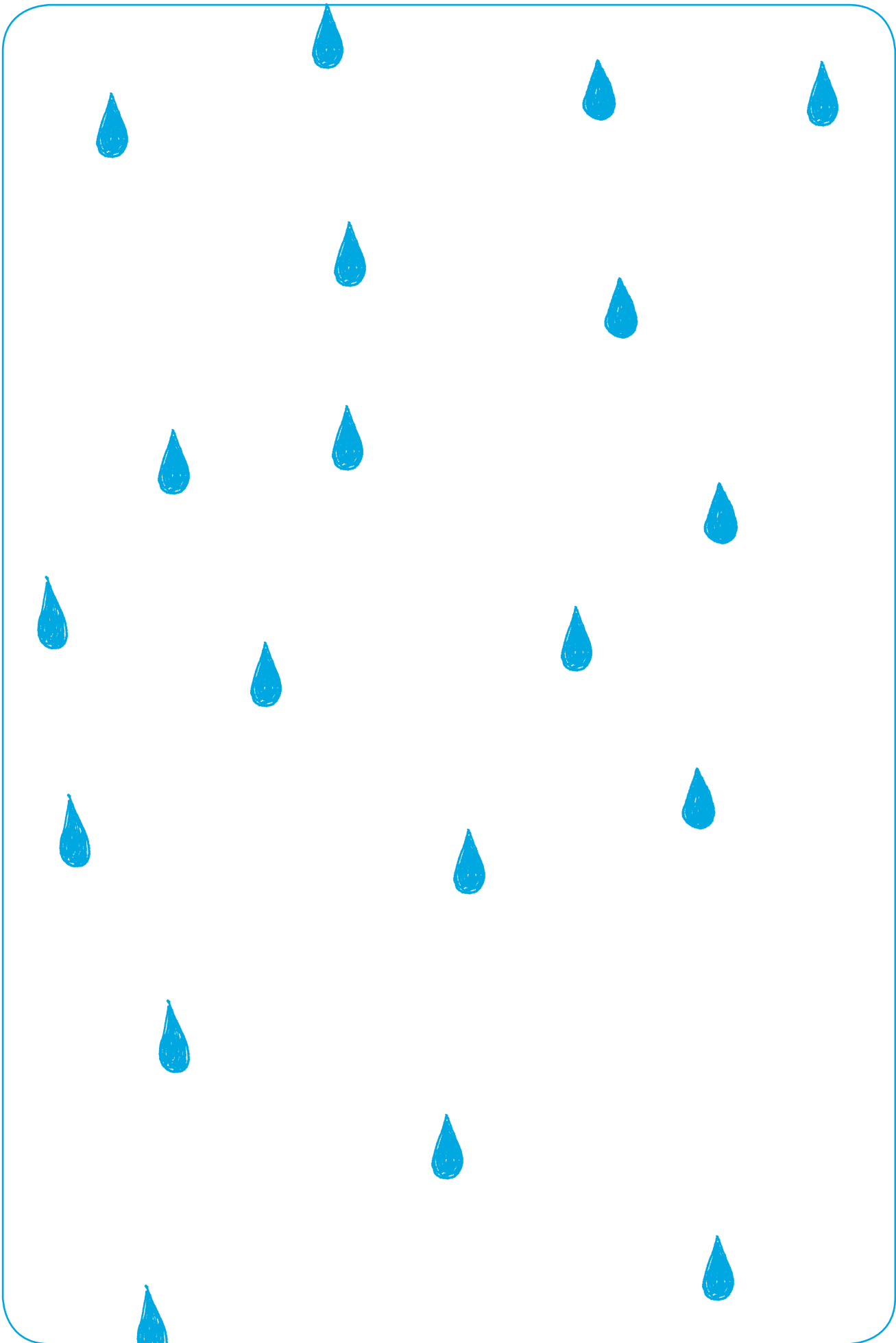
Són com dues gotes d'aigua



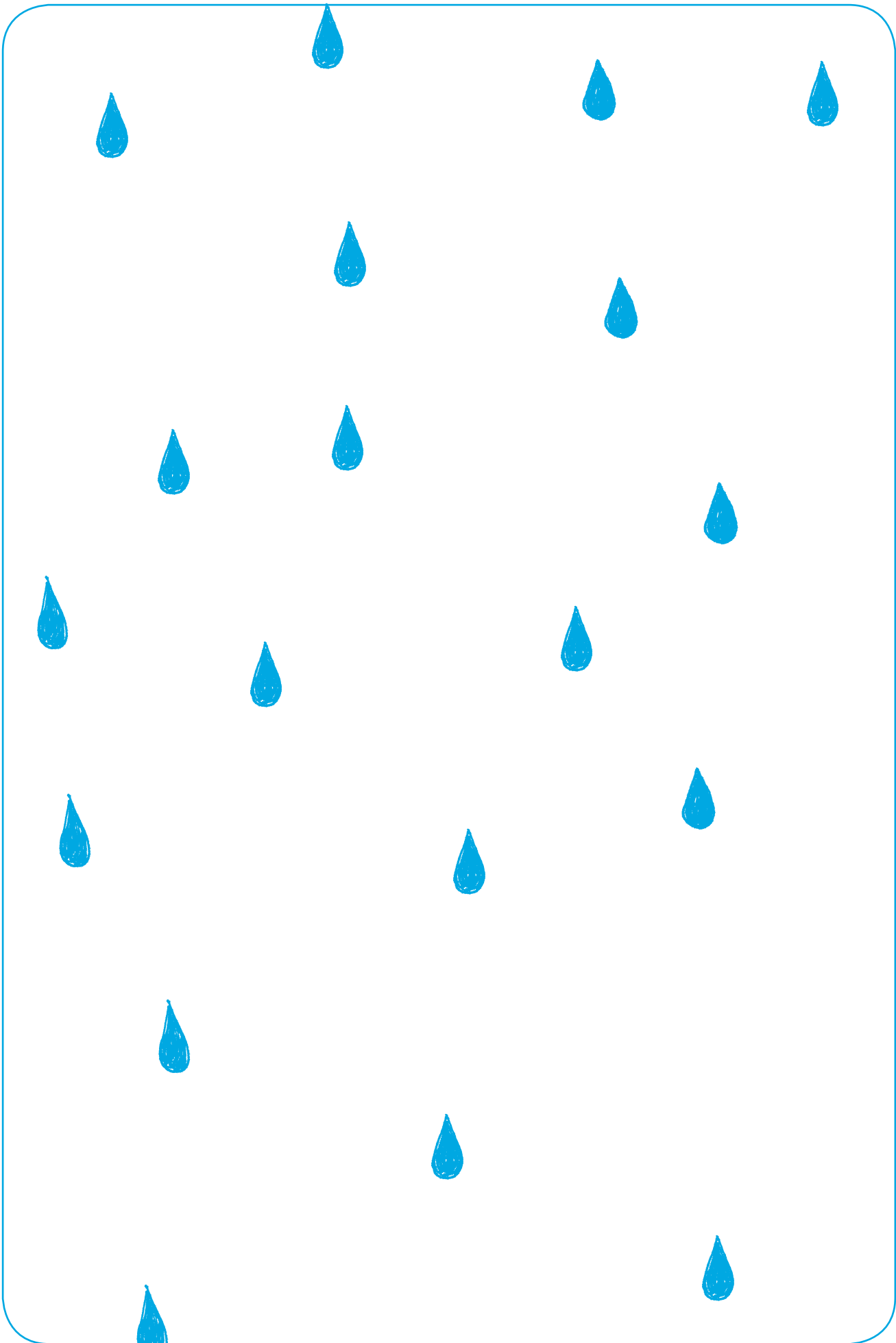
S'assemblen moltíssim



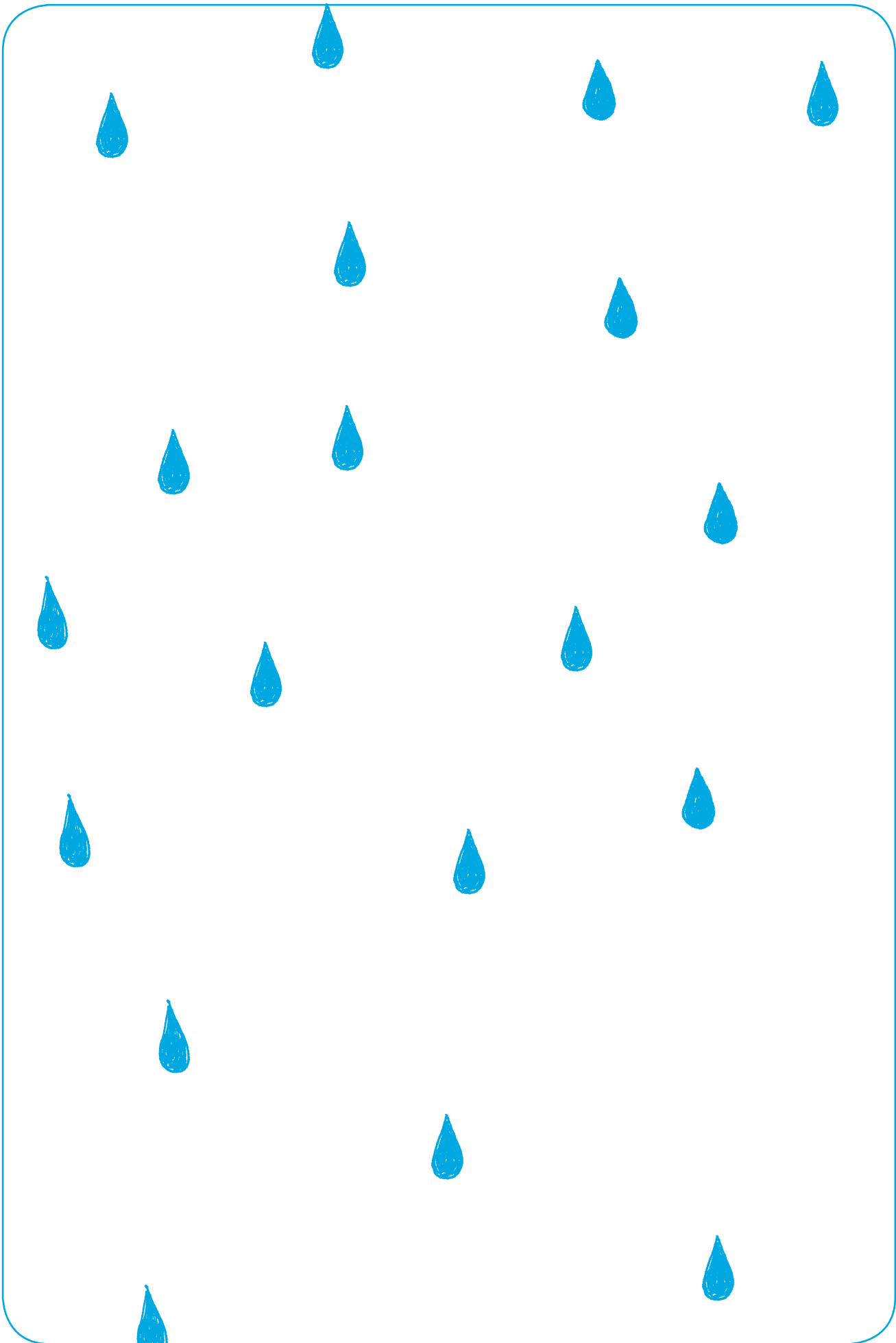
Fan com si sentissin ploure



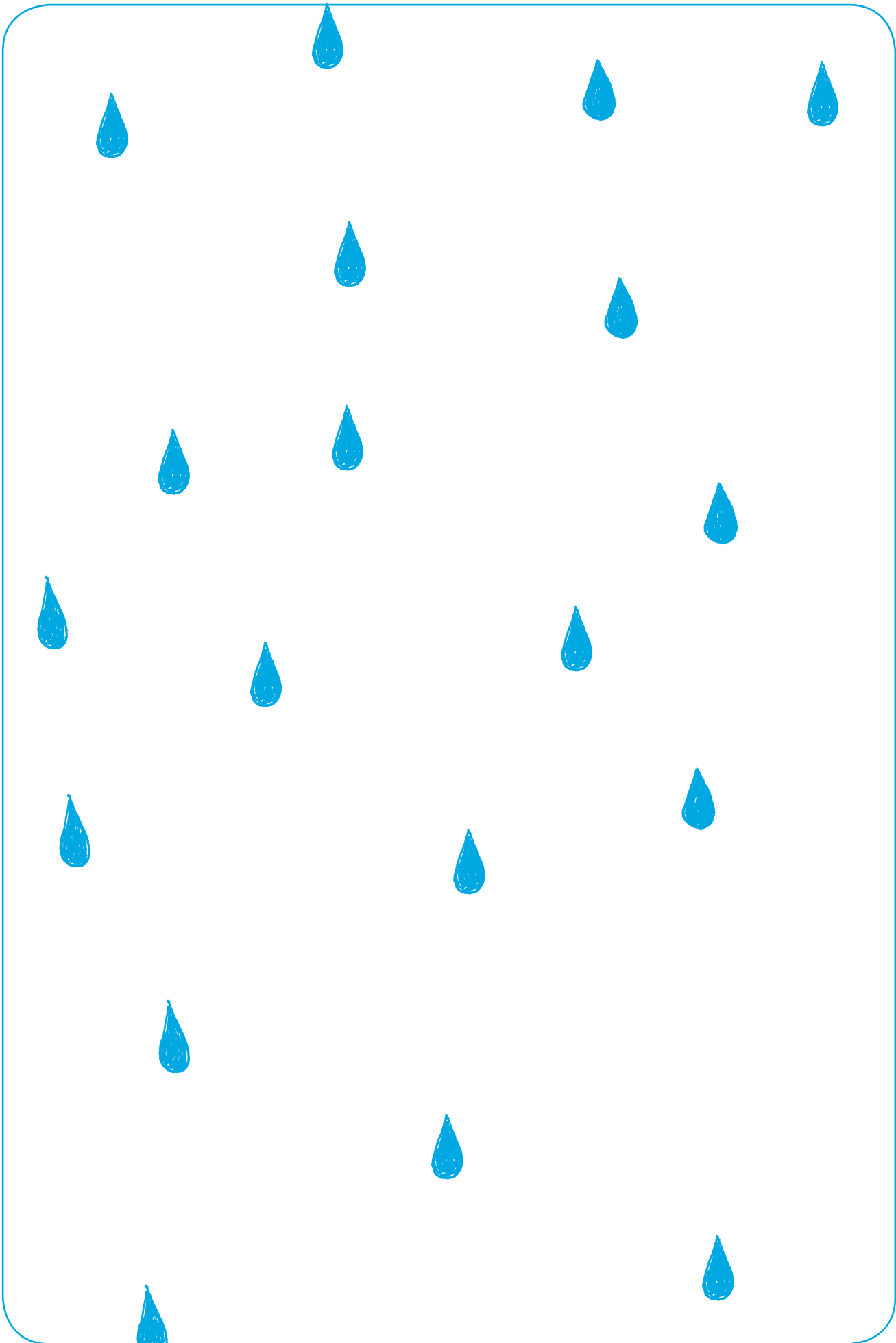
Fan el sord, no fan cas



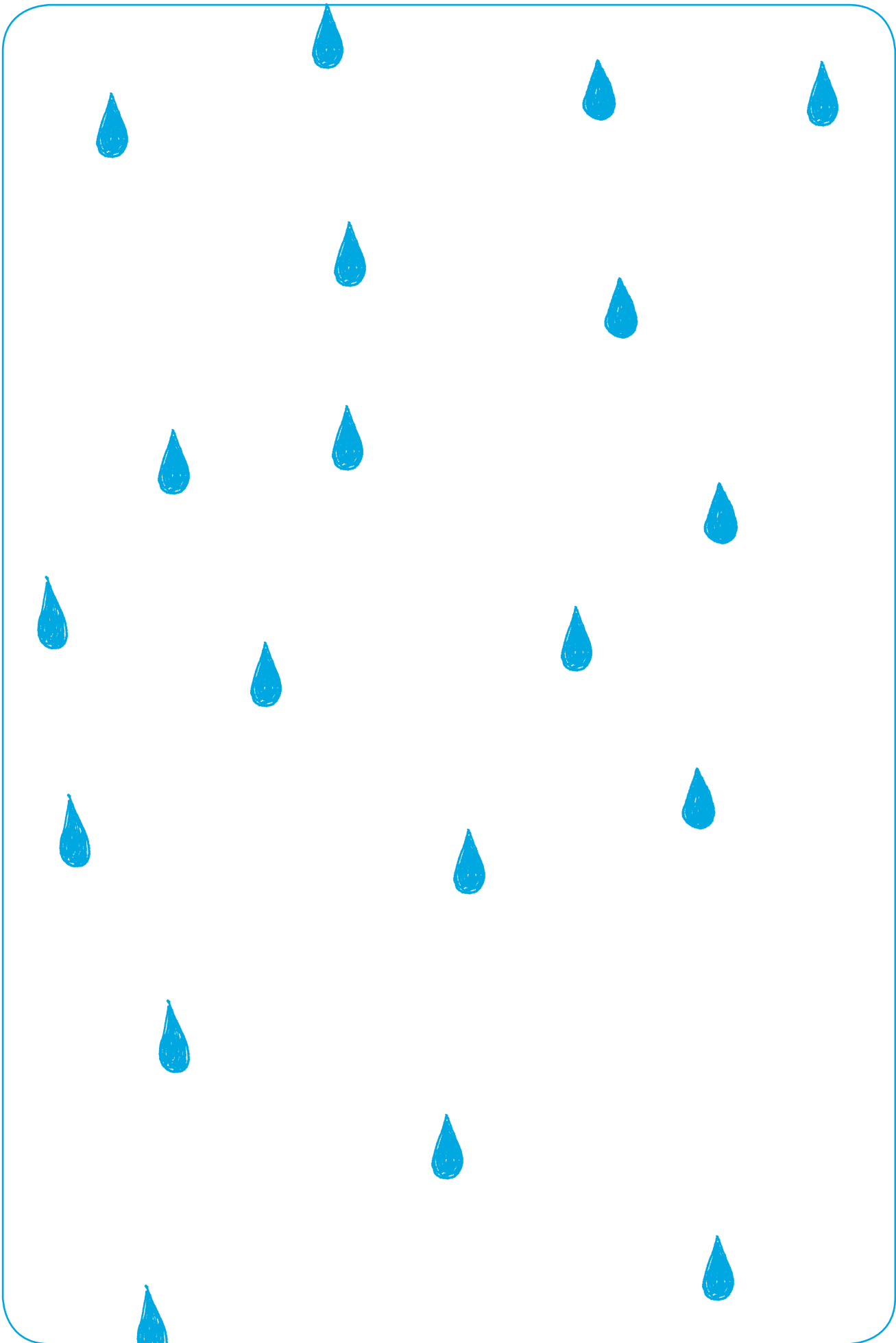
Estan com una tòpia



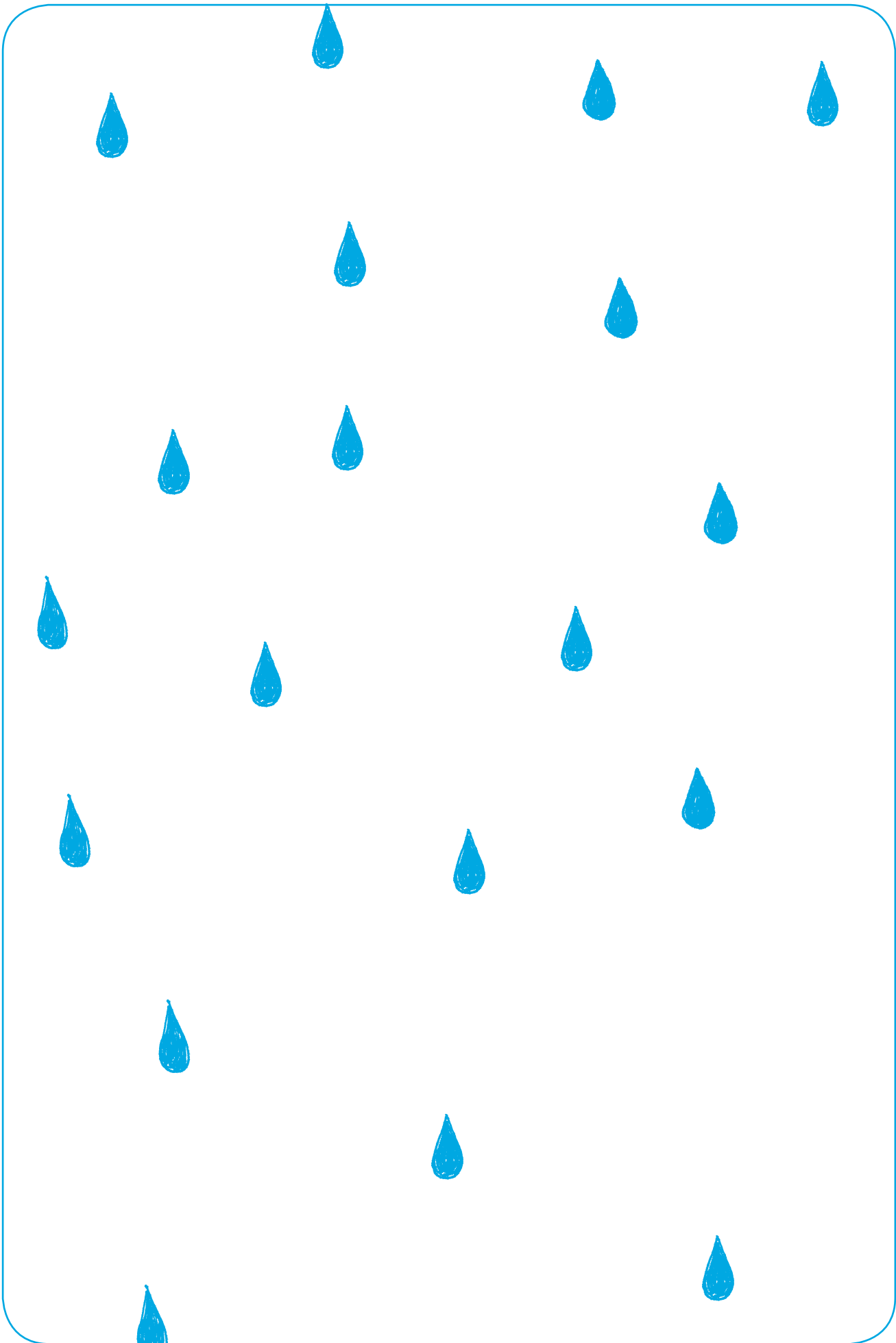
**Estan sords de debò, no
hi senten**



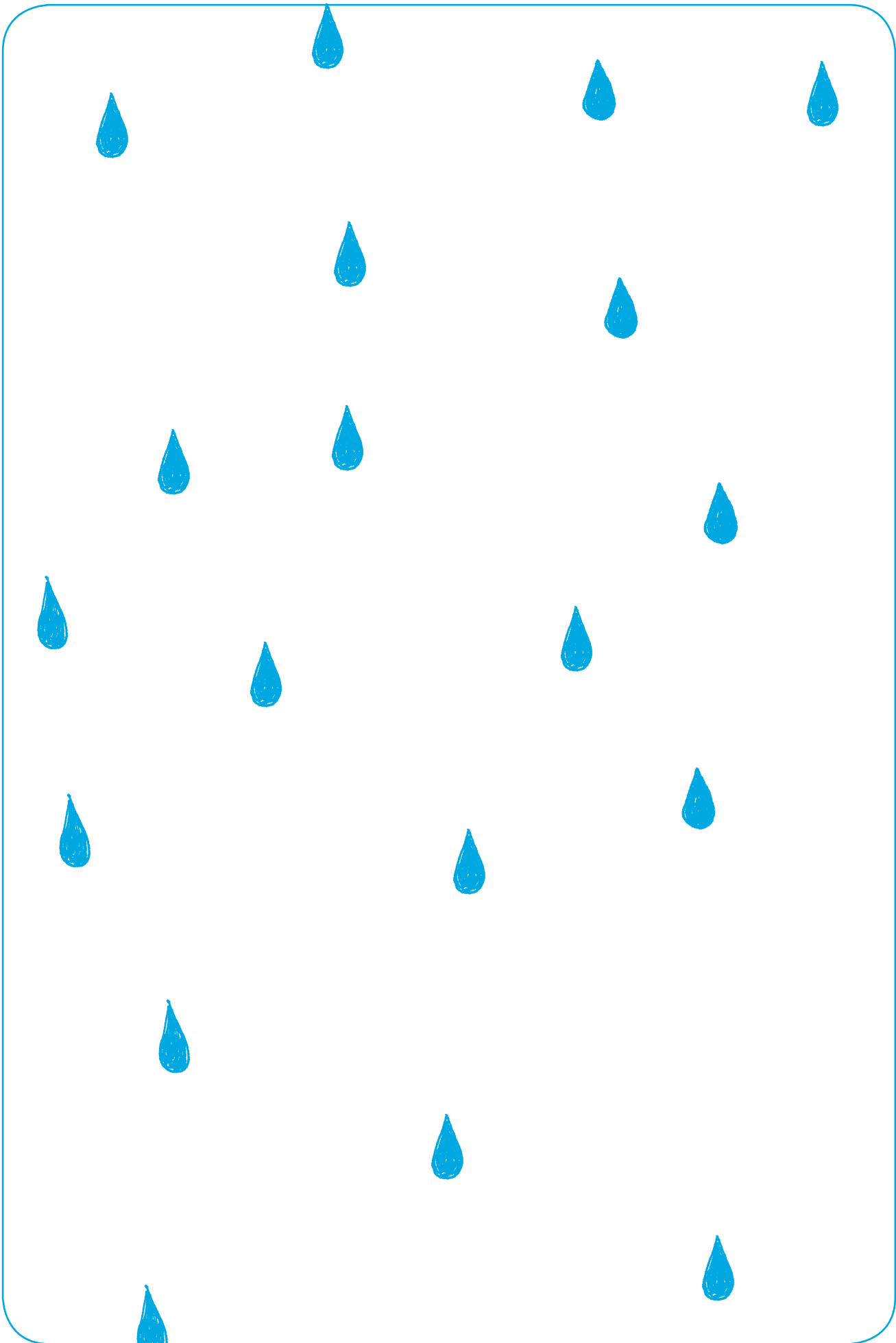
Estan com un llum



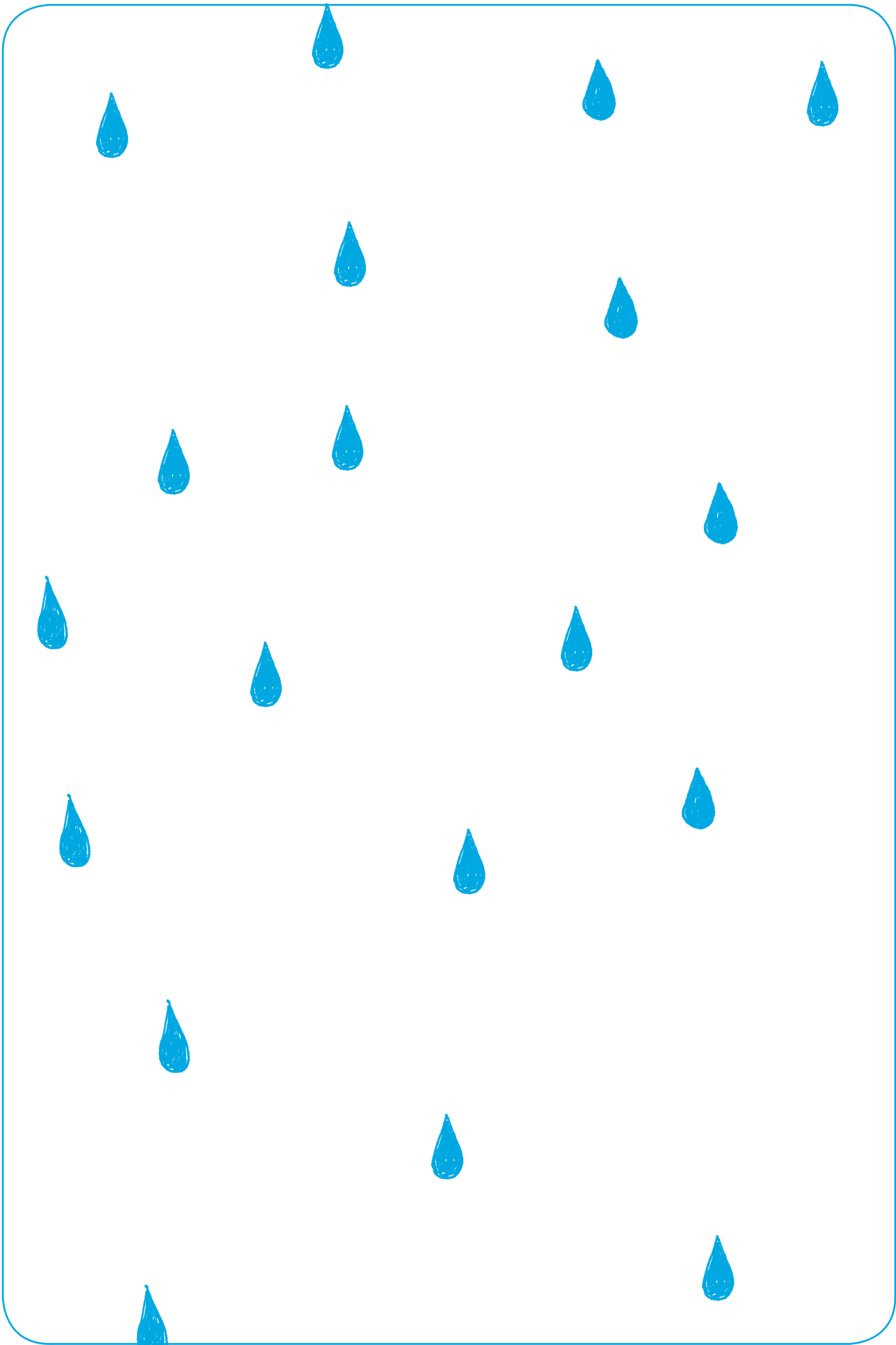
**Estan una mica sonats,
grillats**



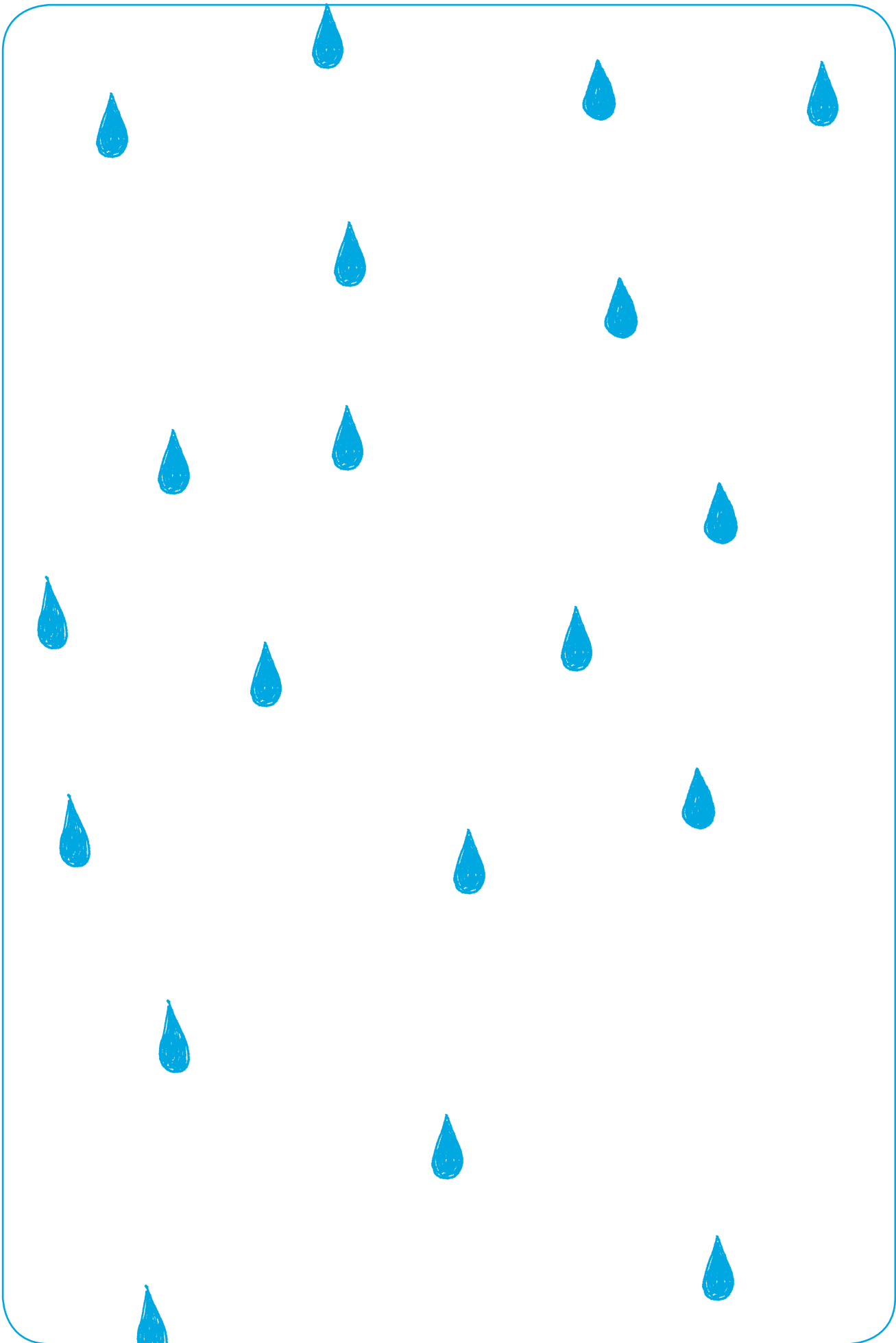
Ploren com una magdalena



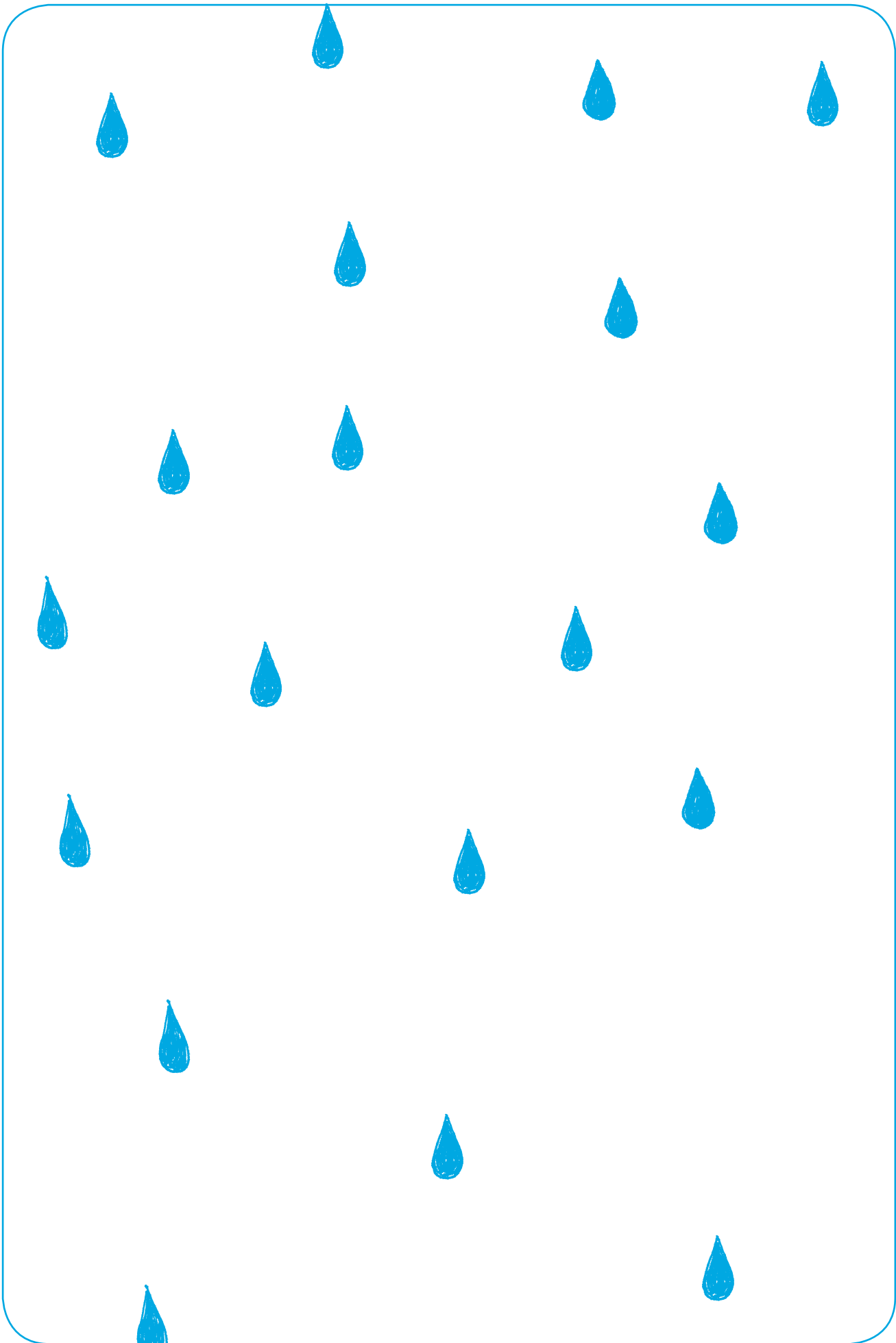
Ploren amb molt de sentiment



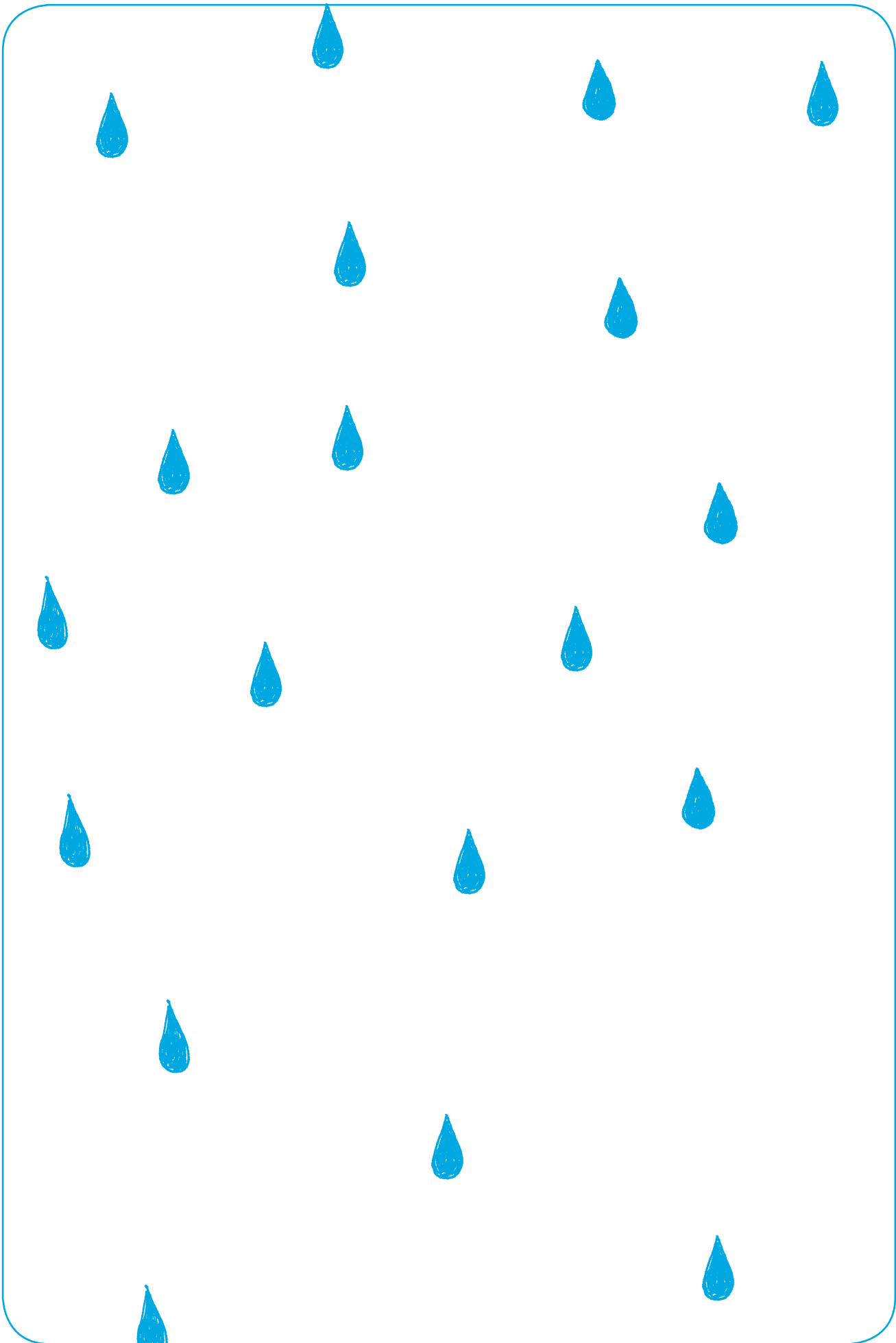
Són negres com la nit



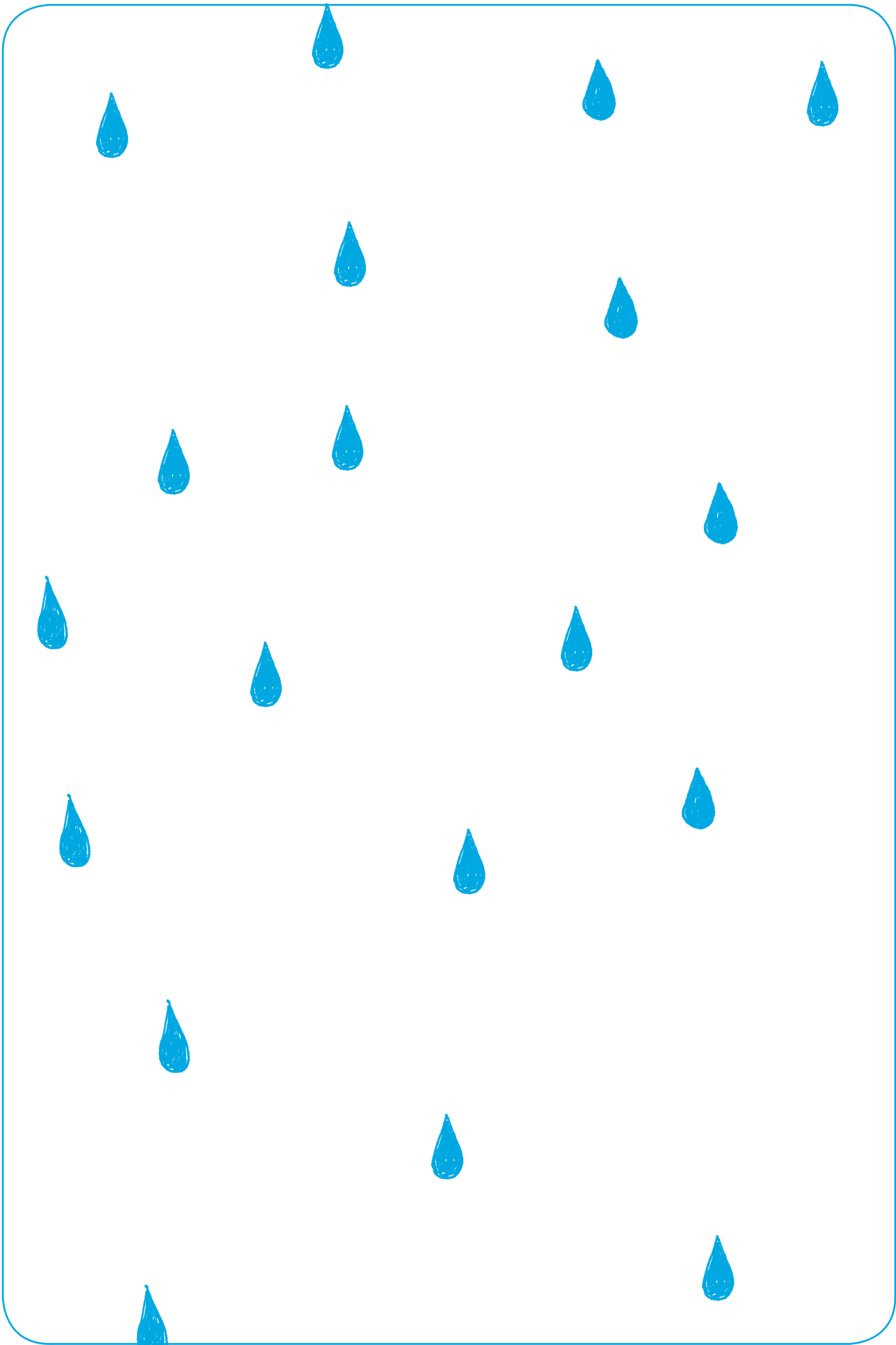
Són molt foscos



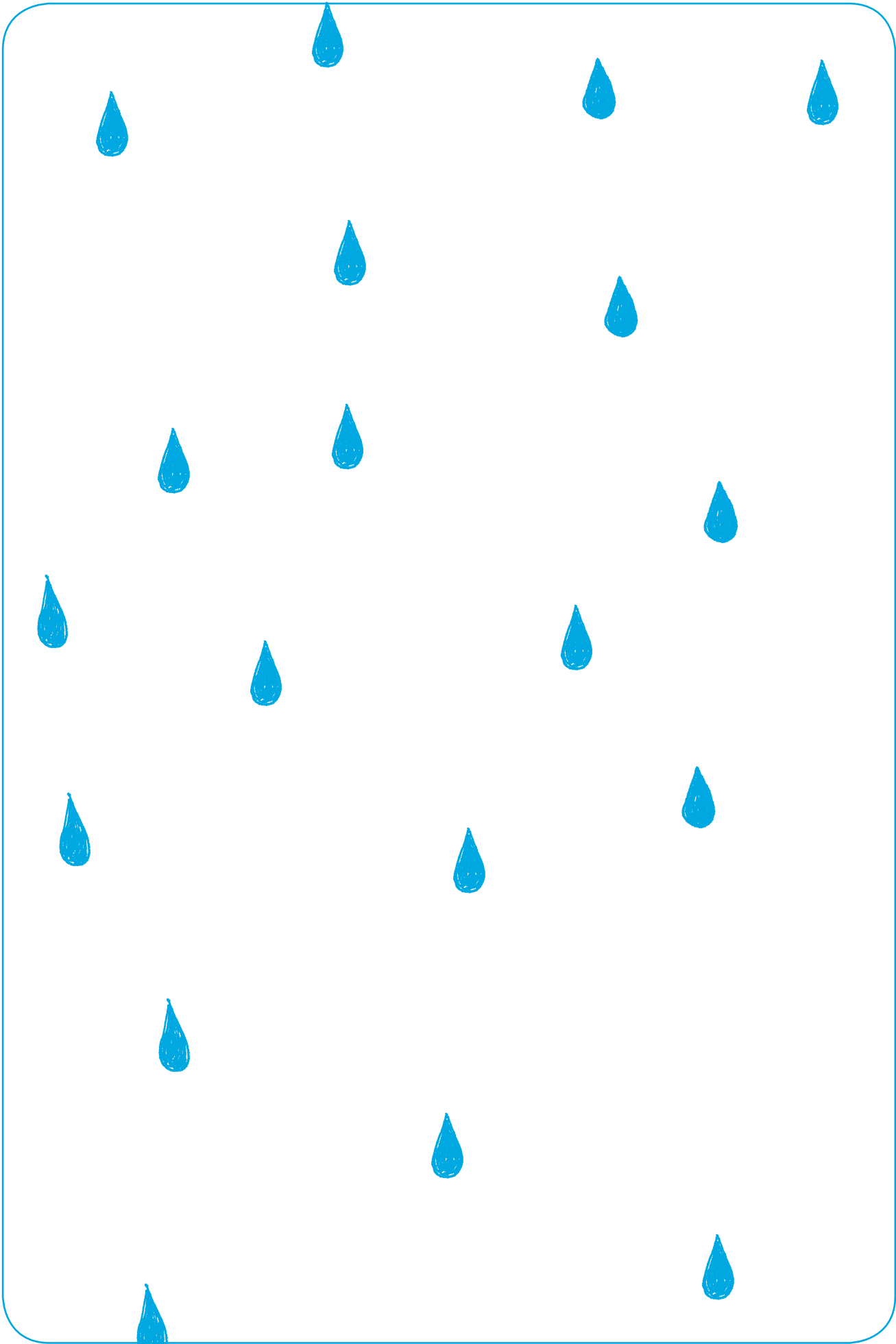
Tremolen com una fulla



Tremolen moltíssim, potser de
por



Són tot orelles



Eston molt atents

